Turbūt jau nerasime pasaulyje žmogaus, negirdėjusio apie disleksiją. Jį turi maždaug 10% populiacijos. Skaitymo sutrikimą taip pat gali lydėti disgrafija (rašymo sutrikimai) ir diskalkulija (matematinių sąvokų ir operacijų atlikimo sutrikimai). Dėl šių priežasčių mokytojai turėtų būti apmokomi atpažinti disleksiją turintį vaiką, kad galėtų pakeisti ir pritaikyti mokymosi metodus. Pirmuosius disleksijos požymius galima pastebėti vaikui pradėjus lankyti darželį: sunku įsiminti eilėraštukus, daineles, atkartoti ritmą. Didžiajai daliai sergančiųjų disleksija gali pasireikšti švelnesne forma, t.y., žmonės lėčiau mokosi skaityti arba nuolat pasireiškia skaitymo klaidos, neteisingai supranta perskaityto žodžio reikšmę. Šį sutrikimą turintys žmonės gali būti tiek labai aukšto, tiek nepakankamo intelekto.

Tikslios disleksijos atsiradimo priežastys nenustatytos, tačiau tyrimai parodė, kad disleksija sergančių ir sveikų asmenų smegenys vystosi ir funkcionuoja skirtingai. Daugiausiai šio sutrikimo priežasčių yra susijusios su smegenų vystymusi skirtingais amžiaus tarpsniais, pvz., nėštumo, gimdymo metu ar jau gimus. Įtakos gali turėti ir sunkios infekcinės ligos, pavyzdžiui, encefalitas. Nors šį sutrikimą galima koreguoti, tačiau jis lieka visą gyvenimą. Kiekvienam, turinčiam šį sutrikimą, pasireiškia skirtingi, jam būdingi simptomai, todėl pedagogai turi būti labai gerai susipažinę su šiuo sutrikimu, kad galėtų atpažinti tokį vaiką.

Sklando daugybė mitų apie šį sutrikimą. Vienas populiariausių, kad disleksijos sutirkimą turintys žmonės tekstą mato kitaip.

Iš tiesų, gali kilti sunkumų atskiriant D ir B ar kitas panašias (kaip anglų kalboje p ir q) raides, gali raidės maišytis vietomis, bet iš esmės – disleksija yra labiau ne skaitymo, o suvokimo sutrikimas. Mes, kai matome, tarkime, akinius – mes ar ant nosies, ar ant galvos, ar ant stalo guliničius – juos identifikuojame ir suvokiame kaip akinius. Disleksikai susiduria su sunkumu matyti ir suvokti tą patį žodį, raidę kitokioje erdvėje. Dėl to iškoduoti žodį, sakinį disleksikams užima gerokai daugiau laiko.

Muzikinės disleksijos, arba kitaip – dismuzijos – terminas atsirado net prieš 24 metus, 2000-aisiais, bet iki šiol tai nėra oficialiai naudojamas medicinos terminas. Tačiau tai nieko keisto, nes terminas “diskalkulija” savo pripažinimo laukė 32 metus.

Dismuzija, kaip ir disleksija, dažniausiai eina kartu su kitais sutrikimais. Dažniausiai kartu diagnozuojama dyspraxia – bėdos su koordinacija. Tokie vaikai dažnai visur kliūna, užsigauna.

Taip pat su disleksija dažnai kartu “keliauja” ir ADHD sutrikimas – dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromas.

Kiek pasaulyje galėtų būti dismuzikų, pasakyti sunku, nes šį sutrikimą diagnozuoti yra sunkiau, nei įprastą disleksiją, nes muzikoje galima prisitaikyti – groti iš klausos, “nusiimti kūrinį iš rankų”, atrasti ir pritaikyti įvairias kitokias strategijas, kaip įsiminti kūrinį.

Kadangi disleksikams kyla sunkumų atskirti kairę nuo dešinės, kartais paniojamos sąvokos aukštyn ir žemyn, tai muzikinė notacija, kupina neįprastų kodų – simbolių ir žodžių, kurie praktiškai nekito nuo senų senovės, šį sutrikimą turintiems žmonėms yra tikras iššūkis. Žmonėms, turintiems dismuzijos sutrikimą, sunkumų kelia tokie terminai kaip pvz., diezas, arpeggio, staccato, akordas, oktava. Jiems taip pat sunku vizualiai sekti natas, o tuo labiau susieti jas su skambėjimu, net jeigu natų seka eina iš eilės aukštyn ar žemyn. Šią užduotį dar apsunkina natų kotelių rašymo subtilybės…

Kaip atpažinti tokį vaiką?

- Pirmiausia, kaip jau minėjau, toks vaikas (suaugę, beje, taip pat) painioja dešinę ir kairę puses.
- Jiems sunku įsiminti rimuotus eilėraštukus, vyresniems – mėnesių pavadinimus iš eilės. Suaugusiems yra sunkiai įveikiama užduotis mėnesius išvardinti iš kito galo.
- Bėdos mokantis daugybos lentelę, ypač iš 6, 7 ir 8
- Sunkiai sekasi išlaikyti sukoncentruotą dėmesį.
- Sudėtinga vykdyti tiesioginius paliepimus (atsiverčiame knygos 54 puslapį, susirandame trečią paragrafą ir peskaitome šeštą eilutę)… Iš praktikos galiu pasakyti, kad daugeliui vaikų sunkumų kelia net susirasti trečią eilutę nuo galo, jau nekalbant apie tokias ilgas instrukcijas…
- Nesiseka pastebėti ir įvardinti panašumų ir skirtumų tekste, todėl reprizos tokiems mokiniams joks ne palengvinimas. Jeigu įmanoma, reikėtų jų atsisakyti ir tiesiog tekstą parašyti dar kartą.
- Ir girdimoji, ir vizualinė atmintis labai trumpalaikė

- Kartais gali kilti sunkumų su kopijavimu, nes dėl trumpalaikės atminties ir daug pastangų reikalaujančio prašymo iškodavimo, jie paprasčiausiai pamiršta, ką turėtų pakartoti
- Dėl šių sunkumų kyla nerimastingumas ir krenta savivertė. Ypač, jeigu nėra palaikymo iš šeimos, o kaip neretai nutinka, tėvai išvis nežino, kad jų vaikas gali turėti tokį sutrikimą.

Dirbdama švietimo pagalbos tarnyboje, pastebiu, kad daugeliui tėvų įtarimas net apie nekalčiausią sutrikimą sukelia didžiulį stresą, bet ne dėl paties sutrikimo, o dėl kažkokių nusitovėjusių stigmų. Mes – mokytojai, kartu su švietimo pagalbos specialistais, turėtumėm stengtis, kad tokių nuostatų mažėtų, nes laiku diagnozuotas sutrikimas gali labai palengvinti mūsų darbą, šeimos psichologinę būklę ir įtakoti vaiko pasiekimus.

Kaip šie sunkumai įtakoja muzikos mokymą(si)?

- Pirmiausia – sunku išmokti natų pavadinimus.
- Kadangi už ritmą atsakingas kairysis smegenų pusrutulis, o už melodiką, intonavimą – dešinysis, o geram atlikimui reikalinga, kad šie dalykai sąveikautų tarpusavyje, tad skirtingas duomenų apdorojimo greitis iš kairės ir dešinės įtakoja problemų atsiradimą.
- Ypatingai sunkumas su kairės ir dešinės rankų skyrimu aktualus pianistams, nes neaišku kuria ranka, kurią eilutę groti. O jeigu dar reikia į darbą įtraukti koją…
- Vaikas praleidinėja pavienes natas, natų grupes, gali pasimesti net taktai. Ypatingai praleidinėjamos pauzės.
- Taip pat sunku pajusti ir suprasti atstumą tarp natų, koordinuoti skirtingų rankų skirtingus judesius.
- Jau minėtos atminties problemos – ne tik sunku įsiminti natas, melodiją, bet netgi tokie dalykai, kaip – kokia pamoka, kokiame kabinete, kelintą valandą turi vykti, ką ir kaip reikėjo pagroti namuose. Tik pradėjusi ruošti šį pranešimą, supratau, kad esu turėjusi ir, manau turiu, šį sutrikimą turinčių mokinių – kai vaikas ateina į

pamoką ir paprašai pagroti elementariausią prasigrojimo pratimą ar gamą, jų pirmas klausimas – “o kaip?” ir kaskart reikia jiems viską išsamiai priminti.

Kaip gi padėti tokiems vaikams, nes jų su laiku tik daugės?..

Muzikos mokyklų pedagogai, ypač dirbantys individualias pamokas, yra tikrai pranašesni, jei galima taip sakyti, už bendrojo ugdymo mokyklų mokytojus. Mes galime skirti visą savo dėmesį tam ypatingam vaikui, nesibaimindami, kad likę 29 nusiaubs klasę.

Svarbiausias dalykas – neskubėti. Disleksikams atsakymas į paprasčiausią klausimą užima dvigubai daugiau laiko, nes pirmiausia jie turi išanalizuoti ir suprasti klausimą, o jau tik paskui rasti atsakymą. Pirmiausia, reikia suprasti, kad jiems reikalinga sava sistema. Negalima jų bandyti mokyti visko iš karto – pvz., net pora taktų elementarios melodijos ketvirtinėmis ir aštuntinėmis, o dar ir su dinamika, jau jiems yra neįveikiama užduotis. Ritmą, dinamiką, natų aukštį, natų trukmę – viską reikia mokyti atskirai.

- Ritmo lavinimui labai “sveika” elementariai paploti ar patrepsėti. Pradžioje net be natų ir skiemenų “Ta” ir “Ti”. Tiesiog iš klausos atkartoti. Paskui jau galima tą paprastutį ritmą pavaizduoti vizualiai, bet ne penklinėje.
- Vaizdas dismuzikui turi būti pakankamai didelis, kad nesukeltų streso ir įsivaizdavimo, kad čia viskas “suvelta ir sumalta”.
- Dinaminius niuansus reikėtų mokyti irgi atskirai, nesiejant jų su melodine linija. Galima pasirinkti vieną natą, o gal geriau išvis be penklinėje užrašytų natų, ir ją bandyti garsint ir tylint.
- Natas patartina mokyti pagal abėcėlę, nes pirmokai dažniausiai ir mokykloje mokslus pradeda nuo abėcėlės, todėl susieti natų raidinius pavadinimus su išmoktomis raidėmis, gali tapti didele pagalba mokant natų. Taip, gali kilti sunkumų dėl vokiškoje sistemoje “SI” natai naudojamos H, o ne B raidės, bet išradingas mokytojas tikrai ras išeitį. Sutikite, juk ACĖCĖLĖS būdas yra tikrai aiškesnis už tokias sistemas.
- Taip pat, pianistų pamėgtas būdas mokyti natas nuo “DO” taip pat yra labai netinkamas, dismuzikams ne tik dėl nenuoseklumo abėcėlėje, bet ir dėl pridėtinės linijos, taip pat vienodos išvaizdos smuiko ir boso rakte.

- Grojimą palengvina spalvotos natos. Nėra jokių taisyklių, kad Do turi būt raudona, o Fa violetinė… Kiekvienas vaikas gali pasirinkti jam patinkančias ar su garsais besiasocijuojančias spalvas. Tada laukia užduotis – visas kūrinio natas nuspalvinti pasirinktomis spalvomis. Nepamirškime, kad natos turėtų būti išdinintos, kad vizualiai vaikui būtų lengviau sekti akimis.
- Kitas pasirinkimas – spalvota penklinė.
- Kiekvienas dinaminis ženklas taip pat gali turėti savo spalvą
- Pamokoje būtinai turėkite keletą kopijų visų grojamų kūrinių, pasirūpinkite pieštukais, trintukais, žymekliais, kad prireikus būtų galima duoti vaikui
- Rekomenduojama knygose pažymėti lipniais lapeliais puslapius, kuriuose yra reikiami kūriniai
- Ansambliuose tokį vaiką statykite šalia stipraus muzikanto
- Visada sukurkite jaukią ir draugišką, streso nekeliančią atmosferą klasėje. Dažnai kreipkitės į vaiką vardu. Būtinai užmegzkite akių kontaktą
- Jeigu vaikas nesuprato užduoties (o dažniausiai jis tikrai nesuprato, nors užtikrintai linksėjo, kad viskas aišku) be įtampos aiškinkite ją tiek, kiek reikės ir ieškokite vaikui suprantamo būdo.
- Skatinkite už pastangas, o tuo labiau už teisingai atliktą užduotį, nes dismuziko ritmiškai, intonaciškai teisingai, muzikaliai sugrotą frazę galima prilyginti eilinio vaiko išmoktai polifonijai…

Pasirinkimo galimybės yra neribotos ir priklauso nuo kiekvieno mokytojo fantazijos bei atsidavimo savo vaikams. Tik labai svarbu kiekvieną pamoką nesimėtyti tarp spalvų, ženklų, o laikytis nusistatytos ir susitartos sistemos.